

proti 79. Pred obravnavo te predloge je ces. namestnik baron Weber zboru naznanil, da vlada s to predlogo, naj se sprejme ali pade, ne išče zaupnice ali nezaupnice. Zagrizeni kolovodja nemško-liberalne večine dr. Herbst je parolo izdal: „Beati posidentes“ in s tem je bilo vodilo dano vsi njegovi čedi, da so glasovali zoper predlogo. — Poslanec Zeithamer je ostro grajal deželni odbor, da ni sam naredil predloge o volilni premembi za deželni zbor, kakor mu je bilo naročeno; zdaj pa večina tega zbora kar naravnost odbija vladno predlogo, ne da bi poskusila jo vsaj popraviti, če jej ni po volji. Vladna predloga ne zadovoljuje niti Čehov. Volilni red se mora premeniti, kajti iz tega izvira ves narodnostni prepir na Češkem. Mirnim tem besedam je nespravljivo odgovarjal liberalec nemčur grof Mannsfeld. Hvalil pa je — na veliko začudenje Čehov — ustavoverno spravljalivost. Očital je Čehom, da razbijajo „državno“ stranko, ktera jedino je ustavoverna stranka. Poslanec Gregor je opominjal, da bi veliko posestvo moralo posredovati, a ono ni razumelo svoje zadače. Veliko posestvo naj bi ne bilo ni nemško ni češko. Zadnji je govoril poslanec Scharschmied zoper vladno predlogo, naglaševajoč, da ustavoverci branijo ustavo z zavrženjem te predloge. V nadaljevanji debate je soboto prvi govoril češki poslanec Vasaty in izvrstno naslikal današnji „liberalizem“. Liberalizem — dejal je — je najeta svoboda Nemcem, absolutizem Slavjanom. Moralna podloga deželnega zbora se chabrus zove. Ustavoverci se jako motijo, če mislijo, da so s tem kaj pridobili, ako zavržejo vladno predlogo. Grof Harrach se je čudil, kako da kak višji uradnik (Scharschmied) si upa govoriti zoper vlado; kaj bi se bilo zgodilo s takim češkim uradnikom, ki bi bil pod Auerspergom zoper njega vlado govoril? Ustavovercem je zaklical: Vi ste krivi, če se bode nadaljeval boj! — Poročevalec manjšine dr. Rieger je spominjal, koliko časa uže zastonj kličejo Čehi za odpravljenje krivic v deželnozborskem volilnem redu. Ono „vzburjenje“, o katerem so nemški listi tako kričali, je umetno prouzročeno, dokaze imamo. Čehov se dandanes ne more več germanizovati, a oni zahtevajo záse popolno narodno svobodnost. Riegrov govor je naredil silen utis na poslance in poslušalce — al kakor rečeno, vse je bilo bob v steno.

Deželni zbor Isterski.

Ta zbor, ki gre zmerom prvi v pokoj, je uže uni teden končal svoje delo in bil sklenjen.

Spominski listi.

Njihova Prevzvišenost

gospod dr. Andrej Gollmayr

25 let kneznadškof v Gorici.

III.

Začeti pa zidati poslopje z drugim nadstropjem, ne gre; treba je bilo stalne, trdne podlage naboru in odgoji duhovščine. Ta uzor je rodil „Andrejišče“, to je, deško ali mladenško semenišče. Že rajniki proš bar. Avg. Codelli, ko je bil kapiteljski vikarij, izprosil je od cesarice Marijane 10.000 gold. za napravo mladenšnice. To je bil kvas. Knez-nadškof pa so zastavili svoje spretno pero, in pridobili namenjenemu zavodu stare Werdenbergove stipendije.*) Zalog teh stipendi-

*) Dandanašnji so štípéndiji po 150 gold.

jev je namreč čez 80 let oskrbovala državna vlada; ona je tudi 8 od 24 teh stipendijev gimnazijskim učencem podelovala, družih 16 pa pravna naslednica ustanovnikov (barona in baronovke Werdenberg, v 17. stoletji) vdova baronovka Buffa, roj. grofinja Coronini. Nadškof so silili na to, da naj ustavoverno pismo spet svojo moč ima, to je, da naj se napravi konvikt, kakor je bil pred cesarjem Jožefom II., oziroma pred odpravo jezuitov, ki so v Werdenbergov-em konviktu učili in gospodarili. Tisti čas je 8 stipendijev podeloval tukajšnjega jezuitskega kolegija rektor. To pravico so nadškof za-se zahtevali in pridobili si jo, kakor so tudi dosegli, da mora, komur nadškof ali ustanovnikov naslednik (-ica) stipendij podeli, uživati ga v konviktu. S to važno pridobitvijo je bil zavod zagotovljen; ali ostal bi bil premajhen, da ne bi bila po nadškofovem vabilu še škofija sama in sosebno duhovščina marljivo za-nj skladala. Tako je bilo mogoče odpreti ga o začetku šolskega leta 1858/9. Zdaj ima Andrejišče svojo lepo hišo in šteje 50 vzrejancev, toda mnogi kaj malega, nekateri tudi vse, česar treba, sami plačujejo. Ta zavod je našega višega pastirja „monumentum aere perennius“, in po vsej pravici se ž njim ponašajo.

Važna reč v škofiji je ordinariatna pisarnica; ž njo in po njej cerkveni glavari škofijo vlada. Pri nas je bilo nekdanj marsikaj pomanjkljivega v tem oziru. Zato so nadškof — veščak v tej stroki — pisarnico duševno in materialno preuravnali. Materialni preuredbi ste te, da so omislili litografijo in pozneje pravo tiskarno za domače uradne potrebe. Duševno in meritorno pa so povzdignili kurijo do tiste stopinje, na kateri se spodobi, da stoji centralna uradnija metropolitova. Vsled povišanja in smrti starega kancelarja Jož. Spridiona in po prezgodnji smrti naslednika njegovega, vrlega Iv. Lapanja-e, je bil in je duša nadškofijske pisarnice mons. Štef. Bensa — pravi učenec in v pisarniškem oziru „alter ego“ preč. knezonadškofa, katerega dvorni kaplan in tajnik je več let bil. Sicer so nadškof do poznih let mnogo važniših reči sebi pridrževali.

Leta 1860. (1. januarija) je dobila nadšk. pisarnica nov odsek — cerkveno računarijo, katere umni vodja je sedanji častni kanonik mons. Štef. Kafol — mož za to ustvarjen. Mons. Kafol je pa že nekaj let tudi kancelar ter opravlja dotična opravila z ravnateljem pisarnice, mons. Bensa-o vred. Tudi ord. tajnik gosp. Mat. Kravanja je vse časti vreden in sploh — vse je, kakor mora biti.

Brž po konkordatu uže 1. januarija 1857. l. je bila ustanovljena cerkvena sodnija za zakonske in druge cerkvene pravde, in sicer ne samo za goriško nadškofijo, temuč — kot viša instancija — tudi za druge škofije. Svetovavci te sodnije so vzeti izmed prvih naših duh. veljakov. — Memogredé naj tu omenim, da cerkvena sodnija ni nova ustanova v Gorici; to kaže stara napisna deska nad sodno sobo, ki je iz dôbe pred Jožefom II.

Tudi še neke druge ustanove začetek gre tu omeniti: prosynodalna preskušna komisija je bila vpeljana l. 1858.

(Ker nam danes ni moči dovršiti celega životopisa preč. jubilanta, ga nadaljujemo prihodnjič in prestopimo danes takoj k popisu slavnosti preteklega četrtka. Vršila se je tako-le:)

V sredo dopoldne sta došla najimenitniša voščilca — škofa poddružnika: ljubljanski g. dr. Iv. Kr. Poglačar in poreški g. dr. Iv. N. Glavina; oba sta stanovala v škofiji. — Tisti, kakor tudi drugi dan so sprejemali preč. jubilar vsakošne deputacije in odličnike, med njimi tudi deputacijo judovske občine. Popoldne ob 6. uri je bil v okusno ozališani dvorani „katoliške družbe“

dobro urejen koncert vpričo vseh 3 škofov, ki so bili prišli peš iz škofije, in mnoge odlične gospode, med katero sosebno veliko gospa. Izvrstni godci in pevci, oziroma pevkine, so se tu izkazovali; grof Ern. Coronini je igral na harmonicorde-u (nekem novem instrumentu). Jedro veselice je bil govor dr. Evg. Kar. Valussi-a obravnujoč pomen škofovstva v cerkveni ustavi. Kratki, jedrnat slovenski govor je imel mladi gosp. Iv. Grbec, kaplan pri sv. Ignaciji. (Spisal ga je bil in namenil se tudi govoriti g. dr. Jos. Gabrijelčič, bogosl. prof. in spiritual, ali, ker je bil zadržan, namestoval ga je g. G.). Obravnaval pa je slov. govornik životopis in zasluge nadškofove. Končala se je veselica z „živio“-klici papežu in cesarju, nadškofu — jubilarantu in škofoma gostoma. Z nad mostovža družbinega poslopja (v nunski ulici) je vihrala družbina zastava. — Pod noč je bila pred škofijo slavnostna serenada; igrala je mestna godba v paradni obleki. — Po vseh cerkvah je slovesno zvonjenje pol ure čase oznanjalo redki god; po hribih pa so slovenski kresi sv. Ivana poveličevali slovenskega sinu slavni dan. V četrtek zjutraj se je spet skozi 1/2 ure razlegalo veličastno zvonjenje. Ob 8. uri so imeli gimnazij in druge šole sv. mašo; v nekaterih učiliščih ni bilo dopoldne šole. — Pred prvostolnico je bil ves prostor z drevesci, cveticami in zastavami okinčan; po duhovnišnici in drugih hišah okoli cerkve so viseli tapeti in bile razpostavljene cvetlice. Napis pred cerkvijo je bil ta-le: Cives adeste laeti, frequentes — plaudite, acclamate Praesuli — quintum jam lustrum vobiscum agenti; — ut Deus O. M. Pastori Gregique faveat — flagitate. Kar ta napis pravi, so tudi resnično storili naši meščani. Z vidnim sočutjem so se v jako obilnem številu udeležili srebernega pontifikala. Ne le vsi uradi, vse korporacije so z vojaškimi načelniki vred prišli v cerkev, temuč je prišel ves cvet goriške gospode, sosebno ena galerija je bila natlačena samih gospa. Pač čutili smo, kako majhna je za take slavnosti naša prvostolnica. — Vse je bilo na svojem mestu, ko so se imeli ob 9. uri pripeljati prečastiti jubilar. Čakat jih je šla duhovščina — ne le do navadnega mesta pod deželno hišo, ampak tje do konec trga, kjer se začne Rastel. Sprelep pogled! Nad 100 bogoslovcev mašnikov, kanonikov pa 2 škofa so šli v procesiji pred veličastnim starčekom-jubilantom, ki se jim po hoji ni bilo poznati let. Večina duhovnikov s kmetov je bila v roketu in stala med mašo pred presbiterijem; privatno oblečeni duhovni pa so bili kjer bodi po cerkvi. Vrli kapelnik g. Kajetan Mugnone je spravil vse goriške muzikalne moči skup; pevcev je bilo 18, pevkinj 14 (tudi grofinje med njimi), godcev pa 30, skup tedaj 62 deležnikov in deležnic. Izvršila se je neka maša (Piju IX. posvečena) dvorn. kapelnika dunajskega g. Segner-ja; graduale in ofertorij pa sta bila Skraup-ova. Do vrhunca je dospela svečanost, ko se je po maši pel „Te Deum“. Pela ga je vsa duhovščina koralno v 2 korih. Vsi duhovni v presbiteriji so bili I. kor, vsi drugi II. kor. Tu se mi je zdelo, da smo v baziliki oglejski za časa, ko je slavni sv. Atanazij tam gost bil. Sveta tihota in resnoba je bila med ljudstvom, v tem ko so mašniki navdušeno hvalili Boga, da jim je dobrega višega pastirja 25 let ohranil. Prevzv. jubilarant so peli glasno in obnašali se gibčno, kakor pred 25 leti. Končalo se je sv. opravilo ob 10³/₄ uri. V tistem redu kakor v cerkev, šel je sprevod iz cerkve spet do Rastela.

Ob 11¹/₂ uri so preč. jubilarant sprejeli vso duhovščino — mestno in zunajmestno, okoli 150 gospodov. Prijazno smehljajočega se starčeka-metropolita sta spremljala preč. škofa gg. P. in Gl.; kapitelski dekan mons.

Mercina je prebral lat. adresno in izročil lepi spominski kelih, ki ga je bil za sreberno pontifikalno mašo posvetil g. knezoškof ljubljanski. Kelih je lep, 32 centimetrov visok, ima lično vdelane podobe (okoli kupe vero, upanje ljubezen — na sredi grb in druge škofovske simbole — spodej sv. Andreja, Mohorja i. dr.) in stane 420 gld. Izdelal ga je zlatar Luigi Conti v Vidmu. V prijaznem odgovoru so preč. jubilarant med drugim rekli, da se bodo — posluževaje se tistega keliha — daritljev pri sv. maši spominjali. Odhajaje so duhovniki višemu pastirju poljubovali prstan.

Precej po maši je dvorni svetovalec g. Fr. bar. Rechbach prevzv. jubilarantu vročil cesarjevo lastnoročno voščilno pismo, ki se je pozneje med obedom prebralo. Voščilni telegrami so došli od nadvojvode Karola Ludovika, ministra Conrada-Eybesfelda, od grofa in grofinje Chambord, od nadškofa videmskega, od kranjskega deželnega predsednika Winkler-ja (jako bistroumno voščilo), od dr. Jan. Bleiweis-a (kateremu so l. 1818. nadškof domači učitelj bili), iz Radoljice adresa in teleg. župana grofa Thurna i. dr. Poprej že (3. junija) so čestitali preč. kapitelj ljubljanski in ondašnji bogosl. profesorji, g. prošt. Jarec in mnogi mnogi drugi.

Ob 2 urah je bil obed za 32 oseb. Preč. jubilarantu je napil škof ljubljanski g. dr. Pogačar; druge napitnice so govorili gg. dr. Valussi, baron Rechbach in dr. Doliak — bivši župan pred 25 leti. — Med obedom je igrala mestna godba.

Ob 4. uri je bila „beseda“ v Andrejišči; vdeležila se je je vsa gospoda, ki je bila pri obedu, in mnogo vnanjih duhovnikov. Pela in govorila je mladina v vseh jezikih; nazadnje je bila telovadba.

Čestitke ali spomenice, ki so se o priliki srebernega nadškofovega jubileja priobčile so: mons. prof. Štef. Kocijančiča „Alphabetum triplex“ v slovenskem, nemškem in hebrejskem jeziku; dvoje slovenskih pesem od S. Gr., ena italijanska podpisana F. C. in „fotografija“ 25letne nadškofove službe in njihovih kreposti sestavljena iz samih svetopisemskih rekov. Poklonil jo je Njihovi Prevzvišenosti neimenovan duhovnik goriški; tiskana je v Ljubljani.

Tako smo obhajali god, ki ostane z zlatimi črkami zapisan v cerkveni kroniki goriški.

Bog nam še mnogo let ohrani prečastitljivega jubilaranta Nj. ekscelecijo g. dr. Andreja Gollmayr-ja!

Naši dopisi.

Na Premu 27. junija. (Javna zahvala.) Udano podpisano šolsko vodstvo prejelo je od c. kr. kmetijske družbe kranjske znesek 10 gld.; dalje 10 iztisov knjižice „Kratki nauki za sadjerejo“, in 3 iztise „Glavna vodila umnega gospodarstva“, kot darilo marljivim učencem tukajšnje šole za pridno pokončevanje kmetijstvu škodljivih mrčesov. Za to blago darilo, katero je na dve strani mnogo koristilo — pokončalo se je namreč nad 3 milijone raznih škodljivcev v žuželkah in zalegi, vsak otrok pa je prejel po nekoliko soldov za papir in druge šolske potrebščine — izreka se s tem slavni c. k. kmetijski družbi Kranjski najtoplejša zahvala s prošnjo, da tudi v prihodnje tukajšnje šole s svojimi blagimi podporami ne zapusti. Podpisano šolsko vodstvo pa obenem zagotavlja, da vsako darilo v povzdigo kmetijstva tukajšnji šoli podarjeno, bode obilne obresti donášalo.

Vodstvo ljudske šole na Premu.

Matija Rant, vodja.

Iz Kočevja. — Pri volitvah mestnega starešinstva 20. u. m. so bili izvoljeni: Jožef Braune, posestnik in lekarničar za župana, — za svetovalce pa: Jurij